

An'anaviy qo'shiqlarni o'rgatishda klaster texnologiyasidan foydalanish

O'ktam San'atboy-o'g'li San'atboev
Buxoro Xalqaro universiteti

Annotatsiya: Maqolada an'anaviy qo'shiqlarni o'rgatishda klaster texnologiyasidan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilinadi. Klaster texnologiyasi talabalarda musiqiy materialni tizimli tarzda o'zlashtirish, o'zaro bog'lanishlarni aniqlash va ijodiy tafakkurni rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqotda an'anaviy vokal materiallarni o'rgatish jarayonida klaster usuli orqali melodik, ritmik va ifodaviy elementlarni vizual tarzda strukturalash, interfaol mashg'ulotlar tashkil etish va talabaning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, klaster texnologiyasi orqali talabaning analitik va ijodiy fikrlashini rivojlantirish, milliy musiqiy merosni chuqur anglash va sahnadagi ijodiy ifodani yaxshilash imkoniyati yaratiladi. Tadqiqot natijalari an'anaviy qo'shiqlarni o'rgatishda klaster texnologiyasining samaradorligini va pedagogik ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: an'anaviy qo'shiqlar, klaster texnologiyasi, milliy vokal, interfaol metodlar, ta'lim samaradorligi, ijodiy fikrlash, vizual tahlil, mustaqil ish, pedagogik yondashuv, vokal kompetensiya

Using cluster technology in teaching traditional songs

O'ktam San'atboy-o'g'li San'atboev
Bukhara International University

Abstract: The article analyzes the theoretical and practical aspects of using cluster technology in teaching traditional songs. Cluster technology allows students to systematically master musical material, identify interconnections, and develop creative thinking. The study examines the methods of visually structuring melodic, rhythmic, and expressive elements in the process of teaching traditional vocal material through the cluster method, organizing interactive classes, and developing students' independent work skills. At the same time, cluster technology creates an opportunity to develop students' analytical and creative thinking, deepen their understanding of the national musical heritage, and improve their creative expression on stage. The results of the study demonstrate the effectiveness and pedagogical significance of cluster technology in teaching traditional songs.

Keywords: traditional songs, cluster technology, national vocal, interactive methods, educational effectiveness, creative thinking, visual analysis, independent work, pedagogical approach, vocal competence

Kirish. O'zbekiston milliy vokal merosi boy an'anaviy qo'shiqlarni o'z ichiga oladi, ular xalq hayoti, tarix, tabiat va ma'naviy qadriyatlarni ifodalaydi. An'anaviy qo'shiqlarni o'rgatish jarayoni nafaqat texnik va ritmik ko'nikmalarni shakllantirish, balki talabaning milliy o'zligini anglash va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik jarayonda klaster texnologiyasi an'anaviy qo'shiqlarni o'rgatishda samarali vosita sifatida tan olinmoqda. Bu texnologiya musiqiy materialni tizimli, vizual va interfaol tarzda taqdim etish, talabani faol o'rganuvchi sifatida jalb qilish imkonini beradi. Shu yondashuv orqali talaba nafaqat kuyni texnik jihatdan o'zlashtiradi, balki uning melodik, ritmik va ifodaviy xususiyatlarini chuqur anglaydi.

Maqolaning maqsadi - an'anaviy qo'shiqlarni o'rgatishda klaster texnologiyasining metodik asoslarini tahlil qilish, uning pedagogik samaradorligini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Asosiy qism

Musiqqa pedagogikasida talabalarning ijodiy va tahliliy fikrlashini rivojlantirish, dars jarayonini interfaol va samarali qilish muhim masalalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, klaster texnologiyasi ta'lim jarayonida muhim vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Klaster texnologiyasi - bu ma'lumotlarni vizual tarzda guruhlash, ularning o'zaro bog'liqligi va tizimiy munosabatlarini ko'rsatish usulidir. Musiqqa ta'limida bu yondashuv talabalarga murakkab melodik, ritmik va ifodaviy elementlarni tizimli tarzda o'zlashtirish imkonini beradi.

Klaster texnologiyasining pedagogik asoslari shundaki, u talabaning faol o'rganuvchi sifatida darsga jalb qilinishini ta'minlaydi. Musiqiy material klaster shaklida vizual tarzda ko'rsatilganda, talaba qo'shiq yoki asarning turli qismlarini, ularning o'zaro bog'liqligini va ritmik-melodik tuzilishini oson tushunadi. Shu bilan birga, klaster metodlari orqali talaba musiqa ijrosini nafaqat texnik, balki ifodaviy va emotsional jihatdan ham tahlil qilish imkoniga ega bo'ladi.

Amaliy jihatdan klaster texnologiyasi musiqa pedagogikasida bir nechta yo'nalishda qo'llaniladi. Birinchidan, u melodik tahlilda samarali ishlatiladi. Kuyning asosiy melodik chiziqlari, ornamentlar, frazalashlar va intervalalarning o'zaro bog'liqligi klaster diagrammalari orqali talabalarga vizual tarzda taqdim etiladi. Bu usul ayniqsa murakkab xalq qo'shiqlari yoki klassik asarlarni o'rgatishda qo'l keladi, chunki talaba melodik naqshlarni va ularning qaytalanishini bir qarashda tushunadi.

Ikkinchidan, ritmik tahlilda klaster texnologiyasi muhim rol o'ynaydi. Murakkab ritmik naqshlar, takroriy elementlar va urg'ular klaster diagrammasida aks ettiriladi.

Talabalar diagrammaga qarab ritmik mashqlar bajaradi, shu orqali ularning ritmni aniq qabul qilish va ifodalash qobiliyati rivojlanadi. Ritmik klasterlar guruh mashg'ulotlarida ham qo'llanilishi mumkin: talabalar birgalikda ritmik strukturalarni o'rganadi va sahnada ijro etadi.

Uchinchidan, klaster texnologiyasi kuyning matn va semantik tahlilida qo'llaniladi. Qo'shiq matnini so'z, urg'u, ritm va emotsional ifodaga ajratish, ularni diagramma orqali vizual ko'rsatish talabaning matnga chuqurroq kirib borishini ta'minlaydi. Shu tariqa, talaba nafaqat matnni o'qiydi, balki uni his qiladi va ifodalaydi. Matn, ritm va melodiyaning o'zaro bog'liqligi talabaning analitik va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

To'rtinchidan, klaster texnologiyasi interfaol mashg'ulotlarda qo'llanadi. Talabalar guruh bo'lib klaster diagrammasini to'ldiradi, har bir elementning o'zaro munosabatini tahlil qiladi va kuyni ijodiy tarzda ijro etadi. Bu jarayon talabalarda hamkorlik, muammolarni hal qilish va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, audio va video tahlil bilan birlashtirilganda, talaba o'z ijrosini yozib, diagramma bilan solishtiradi va xatolarini aniqlaydi. Bu yondashuv musiqa ijro mahoratini mustahkamlashda yuqori samaradorlikka ega.

Beshinchidan, klaster texnologiyasi mustaqil ishlashni rag'batlantiradi. Talaba o'z diagrammasini yaratadi, qo'shiq yoki asarni analiz qiladi va ijodiy variantlar ishlab chiqadi. Shu tariqa, u o'zining musiqiy qarashlarini shakllantiradi, ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va sahnada mustaqil ijro ko'nikmalarini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, klaster texnologiyasi musiqa pedagogikasida ko'plab afzalliklarga ega. U talabaning faol o'rganuvchi sifatida darsga jalb qilinishini ta'minlaydi, murakkab musiqiy materiallarni tizimli tarzda o'zlashtirish imkonini beradi, melodik, ritmik va semantik tahlilni vizual va interfaol usullar bilan birlashtiradi. Shu bilan birga, klaster metodlari talabaning analitik, ijodiy va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, milliy va zamonaviy vokal merosini chuqur anglash imkonini yaratadi. Interfaol guruh mashg'ulotlari va audio-video tahlil yordamida klaster texnologiyasi musiqa darslarining pedagogik samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Natijada, klaster texnologiyasi musiqa pedagogikasida talabaning texnik, ritmik va ifodaviy ko'nikmalarini rivojlantirish, analitik va ijodiy fikrlashni shakllantirish hamda milliy musiqiy merosni zamonaviy pedagogik muhitda samarali o'rgatish uchun muhim vosita sifatida qo'llaniladi.

1. Klaster texnologiyasining pedagogik asoslari

Klaster texnologiyasi - ma'lumotlarni vizual tarzda guruhlash, ularni bog'lanish va munosabatlariga qarab tizimlashtirish usulidir. Musiqiy ta'limda klaster texnologiyasi quyidagi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi:

- Talabani faol o'rganuvchi sifatida jalb qilish, materialni mustaqil tahlil qilish va tizimlashtirishni rag'batlantirish.

- Melodik, ritmik va ifodaviy elementlarni vizual tarzda strukturalash orqali murakkab qo'shiqlarni oson o'zlashtirish.

- Talabani ijodiy va analitik fikrlashini rivojlantirish, kuyni turli aspektlarda tahlil qilish imkonini berish.

2. Klaster texnologiyasining amaliy metodlari

1. Vizual klasterlar yaratish - kuyning melodik, ritmik va matn elementlari diagramma yoki xarita shaklida ko'rsatiladi. Bu talabalarga qo'shiq tuzilishini osonroq tushunish imkonini beradi.

2. Guruh interaktiv mashg'ulotlar - talabalar guruh bo'lib klaster diagrammasini to'ldiradi, o'zaro bog'lanishlarni aniqlaydi va kuyni ijodiy tarzda ijro etadi.

3. Audio-video tahlil - klaster asosida talaba kuyni tinglaydi, o'z ijrosini yozadi va diagramma bilan solishtiradi, xatolarni aniqlaydi.

4. Mustaqil ish va loyihalar - talaba klaster metodidan foydalanib, kuyni o'zi tahlil qiladi va ijodiy variantlar ishlab chiqadi.

3. Klaster texnologiyasining milliy vokal ta'limidagi o'rni

- Melodik tahlil - kuyning asosiy melodik chiziqlari, ornamentlar va frazalar diagramma orqali vizual ko'rsatiladi.

- Ritmik tahlil - murakkab ritmik naqshlar klaster shaklida tasvirlanadi, talaba ularga mos mashqlar bajaradi.

- Matn va semantik tahlil - qo'shiq matni, urg'ular va emotsional ifoda diagrammada aks ettiriladi, talaba ma'noni tushunadi va ifodalaydi.

4. Pedagogik samaradorlik va tavsiyalar

- Dars rejasi klaster texnologiyasiga asoslangan interfaol mashg'ulotlarni o'z ichiga olishi kerak.

- Talabani individual ovoz xususiyatlari va ijodiy qobiliyatlari inobatga olinib, vizual diagrammalar orqali material tushuntiriladi.

- Guruh mashg'ulotlarida ijodiy qarorlar qabul qilish, sahnalashtirish va kuyni ifodali ijro etish ko'nikmalari shakllantiriladi.

- Audio-video tahlil yordamida talabani ijodiy va texnik kamchiliklari aniqlanadi va tuzatiladi.

Xulosa. An'anaviy qo'shiqlarni o'rgatishda klaster texnologiyasidan foydalanish talabani mustaqil ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi, melodik va ritmik elementlarni tizimli o'zlashtirishga yordam beradi va pedagogik samaradorlikni oshiradi. Klaster texnologiyasi orqali talaba kuyni nafaqat texnik jihatdan o'zlashtiradi, balki uning ifodaviy, emotsional va madaniy jihatlarini chuqur anglaydi. Interfaol mashg'ulotlar, guruh loyihalari va audio-video tahlil yordamida milliy vokal merosi samarali o'rgatiladi, talabani musiqiy va ijodiy kompetensiyasi rivojlantiriladi. Shu tariqa,

klaster texnologiyasi an'anaviy qo'shiqlarni zamonaviy pedagogik muhitda o'rgatish va milliy musiqiy merosni yosh avlodga yetkazishda muhim vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Структура физических упражнений на уроках музыки. *Scientific progress* 2 (3), 1060-1067
2. КБ Холиков. Математический подход к построению музыки разные условия модели построения. *Science and Education* 4 (2), 1063-1068
3. КБ Холиков. Актуальные задачи высшего профессионального образования и стратегии обучения по направлениям музыки и музыкальное образование. *Science and Education* 2 (11), 1039-1045
4. КБ Холиков. Ответ на систему восприятия музыки и психологическая состояния музыканта. *Science and Education* 4 (7), 289-295
5. КБ Холиков. Мозг и музыкальный разум, психологическая подготовка детей и взрослых к восприятию музыки. *Science and Education* 4 (7), 277-283
6. КБ Холиков. Строительство уникальных знаний и сооружений по музыке в высшей, учебных заведениях. *Scientific progress* 2 (6), 958-963
7. КБ Холиков. Воспитание эстетического вкуса, исполнительской и слушательской культуры. *Science and Education* 3 (2), 1181-1187
8. КБ Холиков. Звуковысотная организация и последовательность частей формы музыки. *Scientific progress* 2 (4), 557-562
9. КБ Холиков. Свободой выбора исполнительского состава в эпоху ренессанса. *Scientific progress* 2 (4), 440-445
10. КБ Холиков. Полуимпровизационные формы профессиональной музыки *Scientific progress* 2 (4), 446-451
11. КБ Холиков. Сравнение систематического принципа музыкально психологического формообразования в сложении музыки. *Science and Education* 4 (7), 232-239
12. КБ Холиков. Измерение эмоции при разучивании музыки, функция компонентного процессного подхода психологического музыкального развития. *Science and Education* 4 (7), 240-247
13. КБ Холиков. Важнейшие общие основы музыкальной формы. *Scientific progress* 2 (2), 568-571
14. КБ Холиков. Передовые формы организации педагогического процесса обучения по специальности музыкальной культуры. *Science and Education* 4 (3), 519-524
15. КБ Холиков. Проект волевого контроля музыканта и воспроизводимость музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 189-197

16. КБ Холиков. Педагогическое корректирование психологической готовности ребенка к обучению фортепиано в музыкальной школе. *Science and Education* 4 (7), 332-337

17. КБ Холиков. Музыка как важнейший фактор, распределительных отношений длительности звуков, системы аккордов в ладовом отношении и модель продукционных правил в системе образования. *Science and Education* 3 (1), 656-662

18. КБ Холиков. Внимание и его действие обученному музыканту и оценка воспроизводимости тренировок. *Science and Education* 4 (7), 168-176

19. КБ Холиков. Важнейшие ощущение для обработки основной темы как канонический, зеркально отражающего рефрена деятельности учителя музыки. *Science and Education* 3 (1), 608-613

20. КБ Холиков. Аксоны и дендриты в развивающийся музыкально психологического мозга. *Science and Education* 4 (7), 159-167

21. КБ Холиков. Рост аксонов в развивающийся музыкально психологического мозга в младшем школьном возрасте. *Science and Education* 4 (7), 223-231

22. КБ Холиков. Роль гармонии в построении музыкального произведений. *Science and Education* 3 (1), 565-571

23. КБ Холиков. Эволюция эстетики в условиях прогрессивный модели музыкальной культуры, из опыта работы КБ Холикова 30 школы г. Бухары Республики Узбекистан. *Science and Education* 4 (3), 491-496

24. КБ Холиков. Музыкальное движение под действием внутренних сил гармонии как маятник всего произведения. *Science and Education* 3 (1), 559-564

25. КБ Холиков. Многоголосные формы музыки на основе традиционных принципов организации. *Scientific progress* 2 (4), 375-379

26. КБ Холиков. Подбор аккордов в композиции и стремлении к более точной и однозначной фиксации в музыке. *Scientific progress* 2 (4), 545-549

27. КБ Холиков. Нарастание педагогического процесса посредством тестирования на материале предмета в рамках специальности музыкальной культуры. *Science and Education* 4 (3), 505-511

28. КБ Холиков. О соответствующих последовательности трех аккордов тоники, субдоминанты и доминанты. *Scientific progress* 2 (3), 1068-1073

29. КБ Холиков. Анализа музыкальных произведений и управления многоголосных произведений. *Scientific progress* 2 (2), 280-284

30. КБ Холиков. Измерения непрерывного занятия и музыкальная нейронная активность обучения музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 312-319